

Biser in kremenje.

Nek imeniten kralj pošlje svoja dva hlapca na morje, da bi nabrala biserov.

Miloš, tako se je zval najstarejši, ubogal je takó svojega gospodarja, ter je šel še isti dan, da nabere biserov. In res prinese za malo časa polhen kovčeg (škrinjico) najlepših biserov.

A Tomo, tako se je zval mlajši, nij si niti najmanje razbijal glave s tem, kar mu je kralj zapovedal, ampak ves dan je preživel v največjem veselji, ter je še le okolo polnoči šel na morje, da bi nabral biserov. A ker je bila noč tako temna, da nij bilo videti persta pred očmi, nabral je polhen kovčeg samega kremenja, katero ponese saboj na dom.

Ko je prišel čas, da sta morala obedva pred kralja, pride najprej Miloš in prinese kralju najlepši biser, kar jih je imel nabranih. To se kralju verlo dopade, pohvali ga in ga postavi za oskerbnika svojega velikega posestva.

Ali ko pride Tomo in odprè svoj kovčeg, kralj se tako razserdi, da ga je dal takoj zapreti v temnice.

Glejte, otroci! baš tako je poslal tudi nas ljubi Bog na ovi svet, da si nabiramo biserov — znanosti in drugih lepih čednosti. Samo òni, kateri bode mogel tak biser pokazati na poslednji dan, more se nadejati, da bode od ljubega Boga pohvaljen in nadarjen. Kako so tedaj neumni vsi òni ljudje, ki si nabirajo samo zemeljskih biserov, kateri so proti nebeškim biserom zgolj pusto kremenje!

Nabiraj si biser, ki večno terpí,
In vrednosti svoje nikol' ne zgubi.

(Bosiljak.)

Prirodopisno-natoroznansko polje.

X.

Grom, blisek in strela.

Stavim, kar hočete, da se boste jako čudili, kar vam bodem denes razlagal. I kako bi se vendar ne čudili, vsaj gotovo nihče med vami nij še nikoli pre-mišljeval, od kod pride vendar strašni grom, blisek in pa še celó strela, katerih prikazni se vi tako zeló bojite.

Vse to lahko najdemo, od kod ove prikazni pridejo in kako nastanejo. Bog je dal svetu grom in blisek, pa je dal tudi človeku um, da premišlja božji svet, da preiskuje vzroke prirodnih prikazni in prevdarja njihove nasledke. Ako človek take reči premišlja, mora se res čuditi modrosti božjej ter mora tudi tako živeti, kakor se razumnej stvari božjej pristuje. Nu treba je, da gremo k delu; moramo začeti od daleč.

Na svetu najde se neka verst smole, katerej pravimo jantar (Bernstein). Ta smola se naredi iz dreves, katera so že v davnih časih strohnela ter so potem

v zemlji nekako okamenela, t. j. kamen postala. Ljudje potrebujejo jantar za sisek na fajfnih cevkah (kamežu); posebno lepe jantare imajo Turki na svojih lulah (fajfah), katerim pravijo — čibuk. Tak kamen, ali prav za prav smolo, kopljejo ljudje več od starodavnih časov na obalih severnega morja.

Nu, kaj pa je s tem jantantom? Le poslušajte, takój vam bodem povedal.

Že v starih časih, t. j. že pred Kristusovim rojstvom, opazili so ljudje, da ima jantar neko posebno in čudno moč. To moč tudi vi lahko opazite. Le vzemite košček jantara, pa ga dobro nadergnite z volneno ali tudi sè sukneno kerpo, primeknite blizu k njemu odrezke iz papirja, bezgove steržene, lasé, košček slame ali kaj drugega lahkega, pa boste takój zapazili, da jantar take reči k sebi privleče, t. j. te reči na enkrat skočijo k jantaru, ter se ga primejo.

Čudno in prečudno, ali vendar resnično! Mali kamenček, pač malovredna stvarca in ima tako skrivno moč v sebi. Pa pravijo nekateri, da čudežev nij! — Vsa narava, dà, vsaka stvarca, pa tudi mi sami sebi smo čudež!

Vprašali boste: kako je vendar prišel govor na jantar, vsaj imamo zvedeti o gromu, blisku in streli? Le počasi, kedór bi kaj takega vprašati hotel. Večkrat so si v naravi reči zeló podobne in sorodne, akoravno se nam na okó prav različne dozdevajo. To si dobro zapomnite kot jako važno in imenitno pravilo. Prepričali se boste takój, da imam prav.

Ravno tisto moč, katero ste zapazili na jantaru, ako ga dergnete, ravno tisto moč — dobro zapomnite — tudi na drugih rečeh še lahko vidite. Poskusite ravno to storiti sè smolo, steklom in pečatnim voskom. In ako bi bile te reči dosti velike, ne samo da bi močnejše k sebi privlačile, nego bi tudi še nekaj drugega videli na njih. „Nù, kaj pa drugega še?“ slišim nekatere mermljati. Videli bi v temí svetle iskrice odletavati in slišali bi pri tem odletavanji nekov čuden prask, ako bi kaj topega k takim dergnjenim rečem primeknili.

Pokličite si mačko, pa jo v temí po herbtu nazaj proti repu gladite, prepričali se boste takoj, da bojo iz dlak iskrice odletavale. Ako v temí sladkor sekate, ali pa dva kosa porcelana drug ob drugega tolčete, boste tudi videli iskre leteti.

Te iskre, katere so blisku podobne, nastale so pa vselej vsled tega, ker smo dve reči eno ob drugo dergnili ali terli.

Pa tudi brez trenja se ta reč lahko zapopade, to se vé, da na drug način. V teh rečeh mora tedaj biti nekaj skritega. Mora biti v teh rečeh neka moč, katera še le tedaj, če jo taremo, svoje nasledke pokaže. Ljudje mislijo, da je ta skrita in čudna moč, katera i-kre šverka ali meče in druge reči k sebi privlači, tekočina (Flüssigkeit) — se vé, tako majhna, da je ne vidimo — in tej tekočini pravijo Gerki elektrika.

Težka beseda, kaj ne? Ali si jo vendar morate dobro zapomniti.

Gerkom nij bila ta beseda prav nič težka; oni so rekli jantaru: elektron, a to skrivno nasevlečno moč zapazili so najprej na jantaru, pa so jej dejali elektrika, pa tudi mi jej pravimo elektrika, posebno v višjih šolah jo dijadi takó urno izgovarjajo in tako dobro poznajo, kakor da bi bila prava slovenska beseda.

(Dalje sledi.)

Lj. T.